

SAT-16.203-1-ID-03

Aesthetics and Technology in Design

Emiliya Panayotova

Естетика и технология в дизайна

Емилия Панайотова

***Aesthetics and Technology in Design:** The article investigates design as a system uniting two major subsystems - technology and aesthetics. The implications of systemic features of the design are drawn to several major conclusions. The historical development of the two subsystems and the result of their systematic interaction are traced conceptually. The paper defines basic imbalances of modern design and proposes strategies to overcome them.*

***Key words:** systematic design, integration, living environment, aesthetic.*

Целта на настоящето изследване е анализът на проблема, който често възниква в съвременното ни ежедневие, а именно съотношението на нововъведенията осигурени ни от все по-масово навлизащите в живота на отделния човек технологии и личните предпочитания, в това число и естетически, които създават онази индивидуалност, която е характерна за нашето жизнено пространство.

Разбира се, това съотношение е избор на всеки отделен човек или общност, но все пак този избор трябва да бъде достатъчно информиран.

Системност на дизайна

Дизайнът представлява творчески процес на моделиране на средата, с която отделният човек или определена общност имат най-чест досег. Той е повлиян от природните условия в конкретния регион, състоянието на технологиите намиращи приложение в дадено общество, състоянието на това общество и редица други фактори. Това дава възможност дизайнът да бъде определен като целенасочена система, която макар и повлияна от други системи е самостоятелна и се развива със собствени, валидни именно за тази система принципи.

Основната насоченост на дизайна е задоволяване на потребностите на човек или група от хора в конкретен период от време и в конкретни условия.

Дизайнът не може да съществува сам по себе си. Той е тясно обвързан с редица други елементи на човешкия живот - част от тях са „външни”, а други „вътрешни” за човешкото съзнание.

Всеки от тези елементи е от значение за дизайна (така например средногодишният температурен режим оказва въздействие върху вида и качеството на строителството, а доминирането на определена религия предполага наличието на различни атрибути в домовете на живущите в дадено общество хора).

Въпреки това един от тези елементи може да бъде определен като водещ поради доминиращото значение, което той има в дизайнерската практика. Този елемент е наличието на технологии, които се прилагат и използват от дадено общество.

Въздействието на технологиите върху дизайна е разнообразно. То далеч не се изчерпва с наличието на определен предметен елемент на жизнената среда на човека. Наличието на телевизионна, компютърна и различни видове модерна битова техника изискват и съответното развитие на технологиите прилагани в инфраструктурата характерна за дадено населено място. Без този елемент, всеки предметен компонент на жизнената среда не би могъл да съществува или във всеки случай да изпълнява своето първоначално предназначение [2].

Технологиите не могат да съществуват без те да бъдат използвани от някого. Това на свой ред изисква определено интелектуално ниво от страна на притежателите на дадени видове технически изделия.

На свой ред образованието също така налага свой „отпечатък” върху елементите и общото устройство на жизнената среда.

Взаимната обусловеност между технологиите и дизайна не е „еднопосочна”. Не случайно един от съществените компоненти на промишлените изделия е дизайнът. Той определя в каква степен новите технически изделия ще бъдат „вписани” в жизнената среда на повечето представители на определено общество. Техническите изделия трябва да съответстват на първо място на съществуващите (или поне на доминиращите) естетически представи, както и да бъдат достатъчно функционални, за да се впишат в съществуващия модел на жизненото пространство.

Технологиите и дизайнът имат взаимно обвързано, системно влияние. Това влияние не е равномерно (тъй като развитието на техниката значително изпреварва развитието на представите за изграждането на жизнената среда), но заедно с това трябва да бъде отчитано както от чисто практическа гледна точка с оглед дизайна на помещенията, облеклото и другите елементи, без които съвременният човек не може, така и в процеса на творческата дейност с оглед реализирането на дизайнерските проекти.

Основният системен „сблъсък” или по-скоро често възникващо противоречие е между техническите, чисто утилитарни изисквания и естетиката.

Наистина, не всеки съвременен високо технологичен предмет може успешно да се „впише” в представите на конкретният човек за красивото.

Обикновено, съчетаването на тези два елемента изисква определени компромиси, част от които могат да имат негативно отражение върху конструираната жизнена среда на човека. Като една от основните причини за възникването на тези противоречия може да се изтъкне универсалния, високо стандартизиран характер на техническите нововъведения и локалния, културно обусловен характер на естетиката [5].

Следваща, но далеч не по важност причина е различната времева размерност в развитието на техниката и възгледите за красивото.

Историческа динамика на дизайна

Наличието на противоречия между естетическото и техническото не е иманентно състояние на модела на изграждане на жизнената среда, т.е. на дизайна.

В много от историческите епохи, техническият прогрес и генезиса на възгледите за красивото са се развивали паралелно. Нещо повече, историята познава периоди, в които възгледите за естетичното са „изпреварвали” техническия прогрес, създавали са условия той да се развива значително по-хармонично, отколкото това може да се наблюдава през последните години на миналият век и началото на сегашния.

От достигналите до нас източници за големите държави на Древността се вижда, че в ранните общества развитието на техниката и технологиите, и развитието на социалните възгледи в това число и разбирането за красивото са паралелни. В тези общества не възниква противоречието между техническите нововъведения и степента на тяхната интеграция в бита, а оттам и в жизнената среда на хората.

Всяко ново откритие бавно се интегрира във вече съществуващия предметен свят на човека. В онзи исторически период, края на интеграцията на техническите нововъведения е съпроводена с прилагането и на съответстващи на тях социални механизми [4].

През Средните векове доминиращото влияние на религиите поддържа хармонията между техническите нововъведения и социалните механизми в известното от Древността състояние. В този период конфесионалният диктат (независимо от това, за коя от религиите става дума) доминира над социалните възгледи в това число и в областта на разбирането за това каква е същността на красотата. Той е и основен фактор за „задръжането” на техническия прогрес.

Ситуацията се променя коренно в зората на т.нар. „индустриална революция”, през XV-XVI век. Тогава именно стремежът да се излезе извън догматичните представи за красивото въведени от религията в предходния исторически период (Средновековието), в значителна степен могат да се разглеждат като стимул за усъвършенстване на технологиите на производството и за въвеждането в бита на обикновения човек на нови технически решения.

Пак през този период развитието на философията е очевиден стимул за търсенето на нови технически и технологични решения, за рационализиране на производствените процеси

и привличането на много по-широки слоеве от населението на повечето страни към високо технологичния модел на живот.

Следващият исторически етап от развитието на човечеството наричан от много изследователи ера на „промишлената революция“ постепенно започва да измества разбирането за естетиката за сметка на доминирането на техническият прогрес. Хората започват да „отвоюват“ все повече пространства от природата, новите технически изделия не търсят хармония, а са насочени не само към задоволяването на елементарни потребности, но на значително по-голям брой хора. Предметният свят на жизнената среда се отделя както от своя производител (машинното производство е чуждо на почти магическото „свещенодействие“ на занаятчиите), така и от своята жизнена среда. Потребителят вече не очаква от новите предмети те да бъдат „включени“ в неговият жизнен стил носещ белезите на индивидуалната му история, а започва да адаптира своето жизнено пространство към това, което е произвела промишлеността.

От втората половина на XX век все по-актуални стават проблемите на жизнената среда в това число и проблемите свързани с естетическите ѝ качества. Развитието на хуманитарните науки – психология, социология, културология създават научната база, върху която се изгражда нова представа за отношението между човека и заобикалящия го свят. Все по-актуално става търсенето на красотата било в „ръкотворните“, било в природните форми. Краят на миналия век бележи изключително бързия ръст на информационните технологии (при това редица учени отбелязват, че този напредък е непропорционален по отношение на другите технически сфери - енергетика, транспорт, производство на храни и др.) позволява ускоряване на обмена на информацията, а оттам и на субективното усещане за време. Информационната претовареност от една страна не дава възможност хората да се съсредоточат върху особеностите на жизнената си среда, да обърнат внимание на това доколко тя дава възможност за създаването на психологически комфорт, а от друга страна творците все по-често създават образци на изкуство, което е трудно разбираемо за широките слоеве на населението. Това довежда до „аберация“ на естетичното чувство, в това число и при изграждането на жизнената среда. На свой ред това „изкривяване“ води до ниска степен на удовлетвореност на хората от модела на жизнената среда (модела на дизайна), който ги заобикаля и не е в състояние да създаде търсения от тях психологически комфорт[1].

Различни течения в съвременния дизайн полагат усилия за „поправянето“ на тази ситуация, като основните принципи, на които се изграждат техните възгледи са свързани с интегративните процеси между природна и жизнена среда, между човека и неговата природна същност.

Естетика и функционалност в дизайна

Естетиката е дял от философията граничен с изкуствознанието. Разликата между естетиката и философията се състои в това, че естетиката разглежда всичко съществуващо в оценъчни категории изразени с понятията за красиво и грозно. В тези понятия винаги предметно са представени пропорциите на предметите, съзвучието на цветовете, тоновете, фактурите и другите елементи на предметния дизайн.

От изкуствознанието естетиката се различава по това, че не си поставя за цел изучаването на строго определен естетически обект.

Предмета на естетиката е цялостният свят на естетическите обекти като в това число се включва и човекът.

Естетическият поглед върху дизайна е свързан с естетическата оценка на всеки елемент от жизнената среда и на средата като цяло. В този смисъл естетическият анализ на един или друг обект на дизайна може да се разглежда като съпоставяне на размерността на изделието и размерността на човешките възприятия на този обект. Това съпоставяне има в основата си тези разбирания за красивото, които притежава конкретната личност. На свой ред, тези разбирания не са продукт на „биология“ или „генетика“. Те произлизат от онези особености на културата, които залагат в човешкото съзнание основния „скелет“ на разбирането за красивото и грозното. Върху него отделната личност изгражда собствена представа за красотата, през която се „пречупва“ изградения от нея предметен свят на жизнената среда.

Така описаният естетически модел на дизайна често може да влезе в описаното по-горе противоречие с функционалните свойства на съвременния предметен свят. Съвременните технически изделия се разработват толкова бързо, че въпреки усилията на дизайнери и инженери, те не могат да задоволят съществуващите естетически потребности и в пълна степен да отговорят на описания естетически модел на жизнената среда – да са качествени, производствено поносими и на достъпни цени за потребителите. Въпреки усилията на инженерната естетика, този проблем не може да бъде пълноценно преодолян. Основната причина по всяка вероятност е масовият характер на съвременното производство. Дизайнът на повечето съвременни нововъведения се разработва от гледна точка на задоволяване потребностите на „средния“ потребител. Ако във втората половина на миналия век това можеше в определена степен да задоволи потребителите, то днес това вече не е така. Правомерно възниква въпросът как може да се реши съществуващото противоречие?

Едно от възможните решения може да бъде намерено във въвеждането на принципно нови технологии, които да позволят по-висока степен на индивидуализация на масовата, серийна продукция. При този вариант могат да бъдат постигнати индивидуални варианти на стилистични решения като те се доближават до естетическите изисквания на конкретния потребител. Затова обаче е необходимо сериозно развитие на съществуващите технологии и най-вече развитието на нанотехнологиите, а това е предмет на бъдещето.

Вторият вариант за решение е интегративният път на прилагане на новите технологии. Намирането на правилното решение в този случай трябва да се търси в комбинирането на тези технически решения, които са действително необходими на индивида в конкретните условия. Повечето нови технологии, които днес се предлагат на пазара имат по-скоро „модификационен“ характер, т.е. те модернизират вече съществуваща технология като я правят многофункционална, разширяват обхвата на нейното приложение.

Пример за това може да бъдат мобилните комуникации, които се основават на предаването на данни чрез мрежата Интернет (самият принцип на тази мрежа е открит преди повече от 40 години) и клетъчното релейно предаване на данни (прототипа на подобна система е на повече от 60 години). За да намерят „новите“ продукти собствен пазар се прилагат най-различни пазарни технологии в това число сугестията и невролингвистичното програмиране. Това не би било проблем, ако подобни решения не бяха прилагани за сметка на естетичността на съответните решения и съответно изграждането на градивна жизнена среда, в която човек да се чувства достатъчно комфортно във всяко отношение в това число и психологически [3].

За да се изгради подобен комфорт, на първо място при избора на дизайнерско решение, независимо от това в каква област е то, трябва да се следва вътрешното чувство за красивото, да се избират онези дизайнерски решения, които ще създадат комфортна жизнена среда. Този принцип може да се отнася и към модела на поведение на индивида като се има предвид, че естетиката разглежда красотата извън конкретният предметен контекст. Тоест, това трябва да се отнася и към човека, неговите мисли, емоции, сфера на общуване.

ЛИТЕРАТУРА

- [1].Garner P. Sixties Design. Taschen, 2003.P. 28-29.
- [2].Lawson B. How Designers Think: The Design Process Demystified. Architectural Press, 2005 P.34-36.
- [3].Liu S., Fang Z., Shi H. Theory of Science and Technology Transfer and Applications. Auerbach Publications, 2009 P.111
- [4].Poulin R. Graphic Design + Architecture. A 20th Century History. Beverly, "Rockport Publishers", 2012 P.122.
- [5].Savoir L.A. Pattern Design: Applications and Variations. Rockport Publishers, 2007. P.130-132

За контакти:

Проф. д-р Емилия Панайотова, Нов Български Университет, департамент „Дизайн“, София 1618, ул. „Монтевидео“ №21, e-mail: epanayotova@nbu.bg